

Leena Paasio

MEREN KOSKETTAMAT

Leena Paasio

MEREN
KOSKETTAMAT

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Lämmin kiitos saamistani apurahoista WSOY:n kirjallisuussäätiö ja
Jenny ja Antti Wihurin rahasto.

Teos sisältää lainauksia seuraavista kappaleista:

The Sign, san. Jenny Berggren, Malin Berggren, Buddha, Joker, esitt. Ace of Base

Lounatuulen laulu, san. Kaarina Helakisa

Milla, san. Anssi Kela, esitt. Anssi Kela

Puuttuva palanen, san. Jimi Constantine, Kari Härkönen,

Jonnaemilia Kärkkäinen, esitt. Robin Packalen

Valkoinen maa, san. Elli Haloo, Leo Hakanen, Jere Marttila,

esitt. Haloo Helsinki!

© LEENA PAASIO JA WSOY 2024

ISBN 978-951-0-50867-1

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

PAINETTU EU:SSA

Fannille, Maialle ja Siljalle – meren koskettamille

Lauttalaitur

Ormskär

Hotelli

KOTISEUTUTALO

lounan koti

KOULU

Vieraslaituri

VÄSTER-
UDDEN
(armeijan alue)

Valon koti

MANNEN-
KÄIVILÄ

KAURTA

Kappeli

LUOTSI-
ASEMA

MUSEO

Jalkapallo-
KENTTÄ

ITÄ-
NIITY

hautausmaa

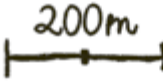
helikopteri-
KENTTÄ

SÄÄ-
ASEMA

JÄTEASEMA

MUISTO-
MERKKI

Eläpärki

UTÖ

m/s Estonia Itämeri syyskuu 1994

Milla

1. Kallellaan

Punaisena ja valkoisena välkkyvät strobovalot ampuivat lasersäteitä silmiäni väliin. Tanssivat hahmot muovautuivat diskon lattialla värikkääksi massaksi, jolla ei ollut ääri viivoja. Vilkaisin pikaisesti Mikki Hiiri -rannekelloani: oikea käsi näytti kymmentä ja vasen melkein yhtä. Minun oli taisteltava meritautia vastaan vielä kaksi tuntia.

– Saako täällä palvelua? Hei tarjoilija, pari ohrapirtelöä tähän käteen!

Käänsin katseeni hitaasti baaritiskin toiselle puolelle, jossa kaksi jätkää tuijotti minua silmät harittaen. Sinipaitainen horjahti laivan sukeltaessa taas kerran aallonpohjalta harjalle. Lattia tuntui vavahtelevan myrskytuudessa.

– Saatanan dorka, ei se tajua sua. Puhu ruotsia tai englantia, toinen solkkasi.

– Ai niin. Jag vill – mikä helveti on olut? Jag vill ha two beers. Sakus, mies mongersi ja osoitti tummansinistä Saku Ölletehas 1820 -mainosvalotaulua peilin yläpuolella.

En jaksanut vastata, että ymmärsin heidän öykkärijuttujaan vallan mainiosti millä kielellä hyvänsä. Nyökkäsin pienesti ja aloin laskea hanasta olutta ensimmäiseen tuoppiin. Lattia keinahteli ja kallisteli rajusti aallokossa. Lasit helähtelivät ja tarrasin vasemmalla kädellä tiskin reunaan säilyttääkseni tasapainon.

– Kuinka kauan neidin työvuoro kestää?

Tummempi tökkäsi kaveriaan kylkeen ja läppäsi luunapin otsalle. Kiiltävän vihreän kauluspaidan ylänapit olivat auki melkein napaan saakka, ja kiharaisten rintakarvojen päällä heilui paksu panssarikultaketju.

– He means that we would like to party with you. We really like you, hän sammalteli ja horjahti laivan liikkeessä niin, että meinasi kaatua.

– Tempting but no thanks, vastasin ja löin juomat koneeseen.

Laskin kämmenelleni viimeiset Ruotsin kruunut vaihtokassasta. Tiskin toisessa päässä Piret palveli hymyillen keski-ikäistä pariskuntaa.

– There you go. Here is your change, sanoin ja ojensin rahat asiakkaalle.

– Keep it! Koska sä oot niin ihana, kaveri hekotti ja jätti rahat pöydälle.

Sinipaitainen katsoi minua pahoitellen mutta lähti kaverinsa perään tanssilattialle. Käännyin selin drinkkilistaa tutkiviin asiakaisiin. Suljin silmäni ja annoin itseni nojata hetken tiskialtaaseen.

– Onko kaikki hyvin Milla? Piret kysyi olkapäätäni koskettaen.

Piretin suomi kuulosti kulmikkaalta mutta muuten virheettömältä. Muistin hänen riemastuneen ilmeensä, kun olin ker-tonut olevani suomalainen. Pikku Kakkosesta ja uutisista opittu kieli pääsi kuulemma vihdoon käyttöön. Piret oli käynyt ravintolakoulun Tartossa ja haaveili työpaikasta Tukholman ja Helsingin välillä liikennöivässä upouudessa Silja Europa -laivassa. Minä taas en halunnut palata Suomeen enää milloinkaan.

– Joo on, väsyttää vain. Eikä tämä vatkaus auta asiaa, nau-rahdin, kun laiva keinahti ja tömähti aaltoon niin, että mahan-pohjaa vihlausi ja kuvotus nousi kurkkuun.

– Kyllä sa pian totut näihin syysmyrskyihin. Alakannella varmaan pumpataan parhaillaan vettä kallistustankkeihin, että lai-

va suoristuu. Usko pois, ihan kohta helpottaa. Meidän hyteissä autokannen alla merenkäyntiä tuskin huomaa. Ja ajattele, aamulla kun herätään, meillä on neljä tuntia vapaata Tukholmassa, Piret lohdutti ja katsoi minua myötätuntoisesti.

– Mennään vanhaan kaupunkiin. Siellä on ihania kauppoja ja kauniita taloja, sanoin ja tunsin huulieni kaartuvan hymyyn.

– Sovittu! Mutta hei, Ruotsin kroonit ovat melkein loppu. Mitä jos sa kävisit pikaisesti kannella haukkaamassa vähän happia ja sen jälkeen vaihtamassa kolikot infossa? Ma pärjään kyllä täällä hetken yksin.

Tiesin itseni surkeaksi työkaveriksi, kun en vastustellut Piretiä. Avasin kassan, nappasin sieltä kolme satasta ja sujautin ne huolellisesti vyölleni kiinnitettyyn tarjoilijan nahkapussukkaan. Halasin Piretiä pikaisesti, sillä muistin, ettei hän ollut pitänyt taukoa kahteen tuntiin mutta halusi silti lähettää minut hetkeksi rauhoittumaan. Laiva kallisteli entistä enemmän, mikä ei tuntunut haittaavan laulavaa, nauravaa ja Ace of Basen *The Signin* tahtiin pomppivaa risteilykansaa.

– *I saw the sign and it opened up my eyes, I saw the sign*, hyräilin ja irvistin muistaessani huuruiset illat Helsingin baareissa, joissa olin yrittänyt tanssia vimmaisesti kuvottavaa inhoa itsestäni.

Puikkelehtiessani juhlihan väkijoukon seassa kohti yökerhon uloskäyntiä tunsin laivan kallistuvan entisestään. Portaikosta kuului ihmisten huutoa. Tapeltiinko siellä? Kävellessäni kaltevalla pinnalla kohti ulkokantta mieleeni tulivat Linnanmäen Vekkula-talon vinot ja värikkäät lattiat. Olin ollut huvipuis-tossa vain kerran elämässäni. Äiti oli säästännyt ruokarahoista pitkään, jotta pääsimme sinne kymmenvuotissyntäreilläni. Se oli elämäni ihanin päivä: vain minä ja äiti, hattarat, popcornit ja vatsassa kupliva ilo. Se oli myös lapsuuteni loppu. Onnen päivä ennen kaiken pahan alkua.

Komensin itseni unohtamaan ja pakenemaan omia ajatuksiani, vaikka tiesin pyristelyn olevan turhaa. Oli pakko päästä ulos hengittämään raitista ilmaa, antaa mylvivän myrskyn tyhjentää minusta kaiken myrkyt edes hetkeksi. Piret oli oikeassa: huomenna olisi parempi päivä. Tukholmassa paistaisi aurinko ja me söisimme paahdettuja kastanjoita vanhan kaupungin kujilla.

2. Syvyyksiin

Seitsemännen kerroksen aula oli tyhjä. Yritin avata painavaa metallikehyksistä lasiovea, mutta laiva oli niin vinossa, että jouduin kampeamaan sen auki hartiavoimin. Paniikki hyökyi päälleni, kun tajusin tuulen voiman. Kahva irtosi otteestani ja ovi paiskautui seinää vasten. Pirstoutuvan panssarilasin paukhdusta seurasi lattialle satelevien sirpaleiden kilinä, joka sekoittui tuulen vinkunaan ja sisältä kantautuviin huutoihin. Mitä tapahtui? Olimmeko ajaneet karille tai osuneet johonkin? Oli pakko päästä takaisin Piretin luokse. Törmäsin ovella purseriin ja hänen kannoillaan rynniviin matkustajiin, jotka pyrkivät portaikosta kannelle kuin toistensa päällä kiipeilevät muurahaiset, kompastelivat omiin jalkoihinsa ja ympärillä vellovaan ihmismassaan.

– Tule appi! Help me to help them!

En ollut enää minä. Meneillään oli jotain niin hirvittävää, ettei sitä voinut käsittää. Toimin kuin marionettinukke, juoksin purserin perässä pelastuskeskukseen ja törmäsin mielettömyyteen. Kansi täyttyi ihmisistä, sumutorvi alkoi soida, valot syttyivät ja sammuivat ja kaiken taustalla Itämeri velloi ympärillämme. Aallot olivat ainakin viisimetrisiä, ja laiva kallistui kallistumistaan. Tonniin painoiset vesimassat hyökkäsivät toisiaan vastaan, nousivat, vajosivat ja nousivat taas. Irrotin pelastusliivejä kolmen nipuista ja hätääntyneet

matkustajat repivät ne käsistäni. Jokaisessa oranssissa kauluksessa luki Viking Sally, vaikka laivan nimi oli ollut Estonia jo monta vuotta.

– Pane päästevest selga! purseri huusi minulle ihmisten säntäillessä paniikissa kohti pelastuslauttoja ja -veneitä.

Nyökkäsin ja nappasin itselleni viimeiset kannella lojuvat liivit. Sormet olivat jäykät ja kohmeessa mutta sain pujotettua kauluksen pääni yli ja kiristettyä remmin riittävän tiukalle. Ymmärsin, että oli kyse elämästä ja kuolemasta. Näin yhden pelastusvenestä putoavan holtittomasti ja kaatuvan. Kirkuvat ihmiset suistuivat mereen joka puolella ympärilläni.

Laivan runko jyrähteli ja kirskahteli entistä rajummin ja muoviset tuolit pyörivät kannella kuin nopat kupissa, kunnes suistuivat näkymättömiin. Käsivarret tarrautuivat sääreeni ja näin maassa naisen, joka ei pystynyt kävelemään, sillä hänen jalkansa oli vääntynyt kummalliseen asentoon.

– Flytväst, ge mig flytväst! hän huusi.

Aloin riisua omia liivejäni mutta purseri tönäisi minut eteenpäin.

– Mine! Hüppa merre!

Todellisuus katosi ympäriltäni: sekavien ja huutavien ihmisten epätoivoiset avunpyynnöt, pakokauhuiset katseet ja veriset kasvot, seinää päin jysähtelevät romut, mustiin, velloviin aaltoihin pyyhkiytyvät varjot ja sireenien ulina. Laiva oli melkein kyljellään. Kiipesin reelingin yli kuin kauko-ohjattava lelukoira ja aloin ryömiä runkoa pitkin kohti laivan pohjaa, joka ei ollut enää vedenpinnan alapuolella. Hyttien pleksi-ikkunat tuntuivat kohmeisten kämmenteni alla lämpimämmiltä ja liukkaammilta kuin metallinen maalipinta. Laivan valot välkähtivät viimeisen kerran, ja hätäraketit värjäisivät taivaan punaiseksi. Näin niiden loisteessa Mikki Hiiri -kelloni fosforiviisarit, jotka osoittivat puolta kahta. Työvuoroa oli vielä puolitoista tuntia jäljellä, enkä

ollut ehtinyt vaihtaa seteleitä kolikoiksi. Kosketin vyötärööni kiinnitettyä nahkapussukkaa: se oli vielä tallella. En halunnut, että Piret joutuisi takiani vaikeuksiin. *Voi Piret.*

Käteni vapisivat itsepintaisesti, tunsin jäätävässä viimassa hikikalvon kasvoillani ja kuumuuden ja jään, jotka hyökyivät rinnassani. Keuhkot pullistelivat eivätkä mahtuneet hengittämään. Happi loppui. Pahoinvointi nousi kurkkuun pitkänä ja kuvottavana kouraisuna, joka lähti märistä varpaista ja työnnyti vatsan kautta suuhun. Oranssiset pelastuslautat ja vedessä räpiköivät ihmiset täplittivät meren kuohuvaa pintaa, ja öljyn kuvottava löyhkä imeytyi läpimärkien vaatteiden läpi syvälle ihohuokosiin.

Laivan perä alkoi painua, ja tyrskyt lähenivät hytin ikkunaa, jonka päällä kyhjötin. Tajusin, että minun hetkeni oli pian käsillä. Halusinko taistella? Olisi helppo antaa meren viedä, ei tarvitsisi enää muistaa, ei tuntea kipua eikä tuskaa. Vieressäni istuvat teinit kirkuivat tuuleen, kunnes kuohut huuhtoivat heidät syvyysiin. Seuraava aalto olisi minun aaltoni ja uppoavan laivan aiheuttamat pyörteet vetäisivät minut mukaansa myrskyn kitaan. *Anna anteeksi Piret*, ajattelin pyyhkiytyessäni mereen, jonka armottomuus salpasi henkeni.

Vajosin kuin kivi. Jäätävä vesi kalttasi ajatukseni enkä pelännyt enää. *Tältäkö kuolema tuntui?* Aistin syvää rauhaa, mutta kuin tahtomattani jalkani alkoivat taistella kangistumista vastaan ja potkia. En tiennyt enkä välittänyt, mihin päin liikuin. Pulpahdin pinnalle yllättävän nopeasti ja vedin henkeä keuhkoihin, jotka olivat turtuneet kivusta ja kylmästä. *Ei näin. Ihmisen ei ole tarkoitus kuolla näin.* Keinuin vesivuorten rinteillä, välillä pinnalla ja välillä pinnan alla kuin mukiin kastettava teepussi. Kuu leikki julmaa piiloleikkiä ja tuli hetkeksi esiin pilvien takaa. Näin Estonian runnoutuneen keulan siluetin. Kului vain hidastettu hetki, kun meri oli imaissut kerrostalon kokoisen aluksen

perä edellä sisuksiinsa. *Tuolla minä istuin äsken. Tuolla minä lauloin. I saw the sign and it opened up my eyes, I saw the sign.*

Viereeni ajautui aurinkokantta peittäneen vihreän muovimaton palanen. Tartuin siihen kiinni ja aloin räpiköidä kohti lähellä vellovaa pelastuslauttaa, josta roikkui rispaantunut valkoinen köysi. Meri ympärilläni kiehui, mutta ponnistelin silti eteenpäin. Yskin vettä ja maistoin siinä suolan ja öljyn ja savun. Reuhdoin lautan luokse viimeisillä voimillani ja hivutin itseni köyden avulla sen suuaukolle. Narutikkaisiin oli takertunut kouristuksenomaisesti vedessä ylösalaisin kääntynyt ihminen. Kauluksen teksti *Viking Sally* erottui selvästi kuun kajossa. Missään ei näkynyt Estoniaa, laivaa, jota ei ollut enää olemassa.

Kurkussa pyörivä merivesi ja oksennus ryöppöivät suustani, kun työnsin vainajaa varovasti sivulle ja yritin tarttua tikkaisiin. *Anna periksi, et jaksaa enää. Ei tarvitse enää jaksaa.* Tiesin, ettei käsissäni ollut voimaa vetää itseäni suuaukosta sisään. Aallot survoivat lauttaa, jonka läppäovi oli osittain auki ja joka näytti avautuvan ja sulkeutuvan myrskyssä kuin meduusa. Lopulta tunsin alimman tikkaan jalkapohjani alla ja ponkaisin. Muistin turvallisuuskoulutuksesta, että reisilihaksessa oli voimaa, vaikka muu keho olisi lamautunut. Joku tarttui liivini selkämukseen ja luis kahdin sisälle lauttaan, jonka pohjalla oli vettä nilkkoihin saakka.

– Kiitos, sanoin kangertaen ja henkeäni haukkoen.

– Yritän olla tässä tukkeena, kun en saanut ovea kokonaan kiinni. Vettä ei pitäisi tulla enempää sisälle, mies sanoi ja istui lautan suuaukolle, jonka edessä vipatti samanlainen kangas kuin teltoissa.

Nyökkäsin, sillä en pystynyt muodostamaan enempää sanoja. Pelastuslautta kieppui murtuvan aallon harjalla kuin pyykkikoneen linko ja heittelehdin hervottomasti ylös ja alas, yhä uudelleen ylös ja alas. Annoin taas ylen, vaikka sisuksissani oli vain suolaista merivettä.

– Sähän olet se mimmi yökerhosta. Ostin sulta äsken bisseä, pelastajani totesi ja huohotti ponnistuksesta.

– Joo muistan. Eikö, eikö täällä ole ketään muita? sopersin vaivoin.

– Ei, yritin auttaa ulkona olevan ihmisen sisään mutta en pystynyt, kun se painoi niin paljon.

– O-olen pahoillani. Mitä sille sun kaverille tapahtui?

– En tiedä, Harri katosi. Yökerhossa alkoi hirveä paniikki. Pöydät ja tuolit lentelivät ja katosta irtosi kajari. Mä juoksin ja puikkelehdin ihmisten ohitse kuin rotta, että pääsin kannelle. Sain liivit ja liu’uin mereen. Tää lautta ajelehti ihan vieressä. Jos olisin ollut selvä, en olisi uskaltanut ikinä hypätä.

Suljin silmät, sillä en palellut enää, vaikka tärisinkin horakassa. Toisen ääni alkoi kadota ja halusin vain vaipua uneen.

– Hei! Älä nuku, älä vaan nuku! Yritä etsiä ne kaksi pelastautumissäkkiä, jotka lilluvat siellä jossain. Mun sormet on niin kohmeessa, etten saanut niitä auki.

Pakotin itseni liikkeelle ja tunnustelin pelastuslautan seinämiä ja lattiaa veden alla. Kun löysin pussit, tajusin, etten minäkään pystyisi avaamaan kiinnikkeitä.

– Ne on tässä. En saa näitä auki.

– Mikä sun nimi on?

– Milla.

– Okei Milla, mä oon Pasi. Ne säkit on meidän viimeinen mahdollisuus. Me palellutaan ilman avaruuspeittoja, jotka siellä luultavasti on.

– Pystyisikö nauhat puremaan poikki? kysyin, sillä en tuntenut enää käsiäni.

– Ehkä, Pasi sanoi ääni hiipuen lautan toiselta puolelta.

– Oispa puukko tai sakset.

Mieli toimi hitaasti, niin hitaasti, että melkein unohdin, mitä Pasi oli juuri sanonut.

– Mulla on kapsyyllileikkuri.

Pasi ei vastannut. Ryömin hänen luokseen oviaukolle, sillä en jaksanut huutaa tuulen vihellyksen yli.

– Pasi! Mulla on kapsyyllileikkuri. Pasi herää!

– Mikä helvetti se on? hän sammalsi vihdoin, kun yksi aalto murtui taas lauttaa vasten.

– Sellainen terä, jolla tarjoilija avaa viinipullon korkin päällä olevan metallikuoren. En usko, että saan vyölaukun vetoketjua auki. Voitko auttaa?

Pasi pakotti itsensä hereille ja nosti kätensä kankeasti har-teilleni.

– Alaspäin. Pussukka on mun vyötäröllä.

– Okei mä koetan. Pidä mut hereillä.

– *I saw the sign*, aloitin heikosti mutta sanat katosivat tyhjyy-teen, joten jatkoin jonkinlaista ääntelyä hyräillen.

– Mä luulen, että löysin sen, Pasi mutisi. – Pystytkö raahaamaan toisen säkin tänne?

– Joo.

Huomasin liikkuvani, vaikken ollut uskonut pystyväni siihen. Löysin pussin yllättävän helposti ja tökin sen Pasin luo. Hän oli taas torkahtanut mutta heräsi, kun työnsin säkinsuuta pitelevät narut hänen käteensä.

– Okei yritetään. Puhu mulle.

– Me ollaan elossa. Me ollaan vielä elossa ja saadaan kohta apua, sanoin ja tunsin lasinhauraan toivonkipinän rinnassani, sillä halusin uskoa omiin sanoihini. – Jatka sahaamista. Ehkä siellä on lamppu ja voidaan näyttää hätämerkkejä.

Kului hetkiä, minuutteja, kenties tunteja, kun yritimme pitää toisemme hereillä lastenlauluja hyräillen. Viimein Pasi sai nirhattua narun poikki. Hän avasi pussukan mutta oli niin väsynyt, ettei jaksanut katsoa, mitä sisällä oli.

– Täällä on raketteja, taskulamput ja hypotermia-asut. Pue-

taan ne ylle, sanoin ja ihmettelin tarmoa, joka tuntui yhtäkkiä virtaavan suonissani.

– Mä en pysty enää.

– Odota hetki. Yritän auttaa sua.

Avasin ensimmäisen lämpösuojapuvun ja aloin vetää sitä vaivoin Pasin päälle. Muistin, miten kiiltävä paita, kultainen panssariketju ja rehvastelu olivat ärsyttäneet minua yökerhossa. Hivuttautuessani sentti sentiltä hypotermiapukuun tunsin kuitenkin pelkkää kiitollisuutta viimeisestä mahdollisuudesta, jonka hän oli minulle antanut.

Valokiila viivähti hetken pelastuslautan suuaukossa. Sain siirryttyä sen verran, että onnistuin kurkistamaan varovasti ulos. Melko lähellä, ehkä sadan metrin päässä näkyi punakylkinen laiva, jonka kannelta osoitettiin kirkkailla valonheittimillä veteen. Tiesin, että minun pitäisi jaksaa ampua hätäraketti tai edes näyttää taskulampulla sos-merkkiä. Vaikka halusin toimia, en pystynyt, sillä vaarallisen armelias sumu kietoi minut valkoiseen ja pehmeään vaippaansa, jossa sain vihdoin levätä.

*Vaikka en ollut saanut tuntea äitiäni,
tiesin olevani yhdessä asiassa samanlainen
kuin hän: olimme molemmat
meren koskettamia.*

Louna asuu kasvattivanhempineen Utön saarella. Hän alkaa pohtia juuriaan, kun joku tuntematon tuo yllättäen biologisen äidin haudalle kukkia. Saari tuntuu äkkiä pieneltä. Kun Louna viettää Utössä helsinkiläisten meripartiolaisten kanssa pari ikimuistoista kesäpäivää, syntyy päätös lähteä Helsinkiin lukioon. Louna haluaa selvittää omat taustansa eikä muuttoa ainakaan jarruta uuden kaveriporukan Hanneksen kuumottava huomio.

Teosparin *Harmaja luode seitsemän ja Bengtskär itä kahdeksan* kirjoittajan uuden nuortenromaanin tarinan taustalla kaikuu Estonian synkkä onnettomuus.

www.wsoy.fi

N84.2

ISBN 978-951-0-50867-1

Kansi: Riikka Turkulainen | Kannen kuvat: AdobeStock & Toomas Huik/Estline AB

ESTONIA